God en gender. Afspraken rond God.
(2) God in de menselijke ervaring.

Lezing

En ten aanhoren van de verzamelde Israëlieten zong Mozes dit lied, van begin tot eind:
Leen mij uw oor, hemel, nu ik ga spreken, luister, aarde, naar wat ik zeggen zal.
Moge mijn onderricht neerdalen als regen, mogen mijn woorden zijn als milde dauw,
als regen op het jonge gras, als regendruppels op het groen.
Want de naam van de HEER roep ik uit: Hij is onze God, laat iedereen Hem prijzen!
Hij is een rots, Hij staat voor recht; alles wat Hij doet is volmaakt.
Trouw is God, rechtvaardig en zuiver, in Hem is geen spoor van kwaad.
Maar zijn kinderen werden Hem ontrouw: tot hun schande gaven zij hun kindschap op.
Vals is deze generatie, en trouweloos.
Is dit uw antwoord aan de HEER?
Hoe komt u zo dwaas? Waar is uw verstand?
Is Hij niet uw vader, uw schepper? Hij heeft u gemaakt, Hij riep u tot leven.
Denk aan de tijden van weleer, verdiep u in het verre verleden.
Vraag uw vader ernaar, hij zal het vertellen; vraag de oudsten en zij zullen verhalen.
Toen de Allerhoogste land toewees aan elk volk en de mensen ieder hun deel gaf,
bepaalde Hij de grenzen voor alle volken naar het aantal nazaten van Israël,
want voor de HEER gold dat volk als het zijne, Jakob was het deel dat Hij zichzelf toemat.
Hij vond het in een dorre woestijn, in een niemandsland vol van gevaar.
Hij omringde het met zorg en met liefde, koesterde het als zijn oogappel.
Zoals een arend zijn nest beschermt en boven zijn jongen zweeft,
zo spreidde de HEER zijn vleugels uit en droeg zijn volk op zijn wieken.

Dt 31,30-32,11 (NBV21)

Overweging

"Heilige Vader, machtige eeuwige God, om recht te doen aan uw heerlijkheid, om heil en genezing te vinden zullen wij u danken, altijd en overal, door Christus onze Heer."
Zo beginnen vele inleidingen op het eucharistisch hooggebed in de klassieke liturgie. Ze bevestigen een patriarchaal en antropomorf Godsbeeld: God als een Vader, dus man en zoals een vader – antropomorf. In de Bijbelse traditie en in de klassieke liturgie krijgen we een resem van mannelijke beschrijvingen van God: God als Heer, Koning, Herder, Redder,.. Problematisch? Misschien niet in de tijd waarin dit geschreven werd, maar wel vandaag. Jan zei het vorige week dat veel van zijn studenten afhaakten omwille van dit louter mannelijk Godsbeeld, vanuit hun eigentijdse gendergevoeligheid. Op een patriarchale en te antropomorfe manier over God blijven spreken, maakt het voor hedendaagse mensen moeilijker om zich voor een diepere werkelijkheid – zeggen we God – open te stellen, zo niet onmogelijk. Nu spreken over God gebeurt altijd vanuit onze huidige menselijke werkelijkheid, en dus verandert telkens onze verstaanshorizon. Spreken over God zal vandaag in gendergevoelige taal moeten gebeuren,…

Maar er is nog een ander probleem met het spreken over God in menselijke taal. Telkens weer botsen we op de grenzen van onze taal aangezien God geen realiteit is zoals de dingen binnen onze werkelijkheid, zoals bv. een tafel, deze kapel, een andere persoon, … Mystici hebben daar steeds op gewezen: God is Vader en hij is ook geen vader – toch niet in menselijke zin met beperkingen, hij is moeder, maar ook geen moeder, … hij is de aanwezige, maar ook de afwezige, God als de diepte van de dingen, als het mysterie van de werkelijkheid is de gans andere want God overstijgt onze werkelijkheid. Daarom zijn poëtische taal en de taal van de kunst meer geëigend om over God te spreken.

Maar inzake geloof haken mensen vandaag ook af om een andere reden dan het mannelijke Godsbeeld. Ze hebben de populaire opvatting dat de natuurwetenschappen met zijn ongelooflijk succesvolle technologie als gevolg, aangetoond hebben dat God niet bestaat. Dat is natuurlijk absurd, want elke wetenschappelijke discipline houdt zich slechts bezig met een deeltje van onze werkelijkheid en dan nog onder een welbepaald perspectief. Zo beschrijft en verklaart de biochemie de verschillende aspecten van cellen en levende wezens aan de hand van de methodieken en terminologie van de scheikunde, en zo is de kosmologie de wetenschap die de globale structuur en de evolutie van het heelal bestudeert. God komt in de wetenschappen als hypothese niet voor. Hij is geen object, persoon, kracht BINNEN onze categoriale werkelijkheid van tijd en ruimte. God is de diepte van onze werkelijkheid, wat onze werkelijkheid draagt.

Op de vraag waarom er niet NIETS is, maar veeleer IETS kunnen de natuurwetenschappen geen antwoord geven. Ook op de vraag waarom mensen vrije keuzes kunnen maken in hun leven, waarom ze liefhebben, zich engageren, voor bepaalde waarden opkomen… ook daarop kunnen de natuurwetenschappen ook geen antwoord geven. Nochtans maken kiezen, liefhebben, zich engageren, in waarden geloven,… allemaal deel uit van onze werkelijkheid.

Daar valt het woord: onze **werkelijkheid**. Vooraleer ik over "God" in onze menselijke ervaring of liever "vanuit" onze menselijke ervaring spreek moeten we het even hebben over onze werkelijkheid. Wat is werkelijkheid?

*Ons **universum:** met de macrokosmos: sterrenstelsels, de materie en antimaterie, met de microkosmos: de elementaire deeltjes (hoe atomen opgebouwd zijn)… De geschiedenis van dat universum: 13,8 miljard jaar geleden was de geboorte van het heelal met de oerknal, 380.000 jaar na de oerknal was er de Kosmische Achtergrond Straling (microgolven) (in 2009 waargenomen) 5 miljard jaar geleden ontstond de zon, 3,5 miljard jaar geleden het leven en pas 200.000 jaar geleden "menselijk" leven.

*het **menselijk leven**:

Het is object voor de wetenschap, bv. de geneeskunde
Maar we hebben vrije wil, we hopen, we kunnen liefhebben
We zijn verantwoordelijk… voor onze daden. Gaan we de klimaatopwarming aanpakken?

***ik zelf**: ik met mijn zelfbewust zijn, lichaam en geest

Ik= materiële biologische entiteit
IK=ik kan mezelf kennen, ik kan reflecteren, ik kan keuzes maken,…

Onze werkelijkheid is dus niet één dimensionaal. Er zijn veel andere dimensies dan wat de wiskundige, wetenschappelijke rationaliteit kan bevatten. Het werkelijke, het reële kan dus op veel verschillende manieren voorkomen, verschijnen…We kunnen zoveel meer ervaren dan wat de empirische natuurwetenschappen in wetten beschrijven en in theorieën gieten. Kunnen we dan God ervaren? Ik denk het wel want er is een principiële openheid van de mens op een oneindige horizon.

De Duitse theoloog Karl Rahner stelt dat de mens als zelfbewust subject zich in zijn vergaring van **kennis** en in zijn **vrijheidsbeleving** als een wezen van transcendentie ervaart. De beweging van onze geest gaat telkens naar een object, maar overschrijdt dat object ook. In elke kennisact van de mens is hij in staat zichzelf te overstijgen. Er is steeds die horizon van het mogelijke weten en van de mogelijke vrijheid. Het gaat hier om de principiële openheid van de mens op een oneindige horizon. Uiteraard gebeurt dat meestal onbewust, maar in de reflectie – als de mens terugkijkt - wordt hij zich bewust van deze transcenderende beweging van zijn geest. Rahner schrijft: "Waar de mens zichzelf principieel als niet begrensd maar "open" ervaart begint de religiositeit. Daar waar het over de vraag naar het vragen gaat, het denken over het denken, de ruimte van onze kennis en daar waar het niet enkel gaat over de kennis

van objecten binnen onze werkelijkheid, daar begint de mens een “homo religiosus” te zijn. Waar kunnen we nu dergelijke transcendentale ervaringen meemaken? Ik wil enkele voorbeelden uit mijn eigen leven met jullie delen.

*Op een wolkeloze winteravond kijk ik naar de sterrenhemel. Ik denk aan de enorme afstanden die het licht van de sterren afleggen aan de vele sterrenstelsels, – miljoenen lichtjaren weg – … Eens zal onze zon een rode reus worden en onze aarde opslokken… Ik voel me klein. Ik word overweldigd door wat Rudolf Otto het *“mysterium tremendum ac fascinosum”* noemt; het verschrikkelijke en tegelijk betoverende geheim van deze grootsheid en pracht van het heelal en van mijn eigen kleinheid. Ik laat mij grijpen, ben ontroerd.

*Als 12-jarige ben ik met mijn ouders op vakantie in Egypte. We logeren in een prachtig hotel in Caïro. Tijdens een wandeling, niet ver van ons hotel zie ik op een brug een bedelende vrouw zitten. Waarom leeft deze vrouw in bittere armoede en heb ik het zo goed? Ik ben van de kaart. De vraag wordt een appel om er iets aan te doen. Het zal me nooit meer loslaten. Enkele jaren later besluit ik om in te treden bij de Jezuiëten. De band tussen geloof en rechtvaardigheid zullen in mijn leven een rode draad, blijven - met vallen en opstaan.”

*Als filosofiestudent In München heb ik een druk programma van colleges en seminaries. Tijdens de paasvakantie kan ik gedurende een week een Zen-retraite doen. Een week lang in volledige stilte en vier uur zitten per dag. Zou ik dat wel kunnen? Op het einde overkomt me een ongelooflijke vreugde en troost. Zoals het vandaag in de lezing klinkt: “Zoals een arend waakt over zijn nest en voor zijn jongen de vleugels uitspreidt : “ik voel me verbonden en gedragen. Ik voel dat God een realiteit is die mij graag ziet.”

*Ik ben met Isabel in het ziekenhuis voor de bevalling van ons eerste kind. Thomas wordt geboren. Hij begint te wenen. Hij wordt op de buik van zijn mama gelegd. De vreugde en de emoties zijn groot. Wat een diepmenselijke vreugde. Nieuw leven waar je mee aan de basis ligt, maar dat ongelooflijk gesofistikeerd is. Die armpjes, die beentjes, het gezichtje,… een wonder Het is iets wat je als ouder overstijgt en je diep dankbaar maakt. Een geschenk… van God?”

*In 2015 ben ik op dienstreis in Peru. Ik lees er de brief waarin mijn echtgenote schrijft dat we te verschillend zijn en dat we beter afstand kunnen nemen. Mijn wereld stort in elkaar. Van Lima reis ik met collega’s naar een kleiner gehucht het Andesgebergte. Daar kan ik even alleen zijn: het enorme verdriet komt naar boven, complete duisternis en ontreddering, maar na het huilen ervaar ik onverwacht een stem die zachtjes zegt: “ik ben er en ik zal er zijn”.

Dat zijn enkele van mijn eigen Godservaringen. Vul ze maar aan met jouw eigen ervaringen.

Maar uiteraard moet je als mens hiervoor “openstaan”. Dat is een beetje de paradox: als je aan dat diepere mysterie in de werkelijkheid geen geloof schenkt, jezelf in alle dingen verliest, niet kan luisteren naar de stilte maar alles moet volpraten en volmaken… dan loop je het risico aan dat mysterie voorbij te leven. En dat die ervaringen niet onze eigen zinsbegoochelingen zijn kan je toetsen aan gelijkaardige ervaringen van andere mensen die ook “dergelijke” ervaringen meemaken. Dat is een goede toetssteen. En ook de literatuur van mensen die getuigen over Gods aanwezigheid in hun leven. Vandaar is een geloofsgemeenschap zo belangrijk: daar vinden we concrete voorbeelden.

Zo een groot voorbeeld is de man die 2000 jaar geleden geleefd heeft: Jezus. Zijn verbondenheid met God, zijn levenspraxis inspireert nog steeds vele mensen. Hij geeft ons geloof in een diepere werkelijkheid meer richting en duidelijkheid. Niet voor niets schrijft de Nederlandse theoloog Schillebeeckx: “Jezus, daar gaat God”

Ik wens jullie allemaal Godservaringen toe en de openheid om ze te smaken en ervan te leven.

Karel Ceule
De Lier, Brugge, 29 september 2024